

DAYANIKLILIK YAKLAŞIMI PERSPEKTİFİNDEN UYARLANABİLİR YÖNETİMDEN UYARLANABİLİR YÖNETİŞİME GEÇİŞ

Transition From Adaptive Management To Adaptive Governance From The Resilience Approach Perspective

Arş. Gör. Adnan KARATAŞ¹

Doç. Dr. Salih Börteçine AVCİ²

Cite As: Karataş, A. & Avcı, S.B. (2021). "Dayanıklılık Yaklaşımı Perspektifinden Uyarlanabilir Yönetimden Uyarlanabilir Yönetişime Geçiş", International Journal of Disciplines Economics & Administrative Sciences Studies, (e-ISSN:2587-2168), Vol:7, Issue:36; pp:1127-1143

ÖZET

Doğal Afetler, küresel ısınma, iklim değişkenlikleri gibi çevresel sorunlar ile ekonomik krizler, siyasi değişim ve demografik değişim gibi uzun vadeli sosyal-ekolojik değişimler bir sistemin dayanıklılığını test eden zorlu koşullar olarak değerlendirilir. Bu koşulların kısa ve uzun vadede ortaya çıkardığı problemler birçok ülkede hükümetlerin çevresel kaynakları yönetme biçimlerini yeniden düşünmeye ve revize etmeye zorlamaktadır. Son yıllarda, uyarlanabilir yönetim kavramı, çevresel sorunlarla ilgili geleneksel "tahmin et ve kontrol altına al" anlayışına yeni bir alternatif olarak bilim camiasında hızla önem kazanmaktadır. Uyarlanabilir yönetim, bilim adamları ve uygulayıcılar tarafından hızlı çevresel değişimlerin ortaya çıkardığı karmaşıklık ve belirsizlik karşısında çevresel kaynakların yönetimini kontrol etmeye yönelik çevresel yönetimin yeni bir türüdür. Uyarlanabilir yönetim literatürde farklı perspektiflerden değerlendirilmesine rağmen uyarlanabilir yönetim yaklaşımı ile ilişkisi ve özde uyarlanabilir yönetim ulusal literatürde yeterince incelenmediği görülmüştür.

Bu çalışmada öncelikle dayanıklılık yaklaşımı merceğinden uyarlanabilir yönetim üzerine, kavramı açıklamaya yönelik çabaları sentezleyerek ve uyarlanabilir yönetimin uyarlanabilir yönetişime doğru dönüşümü ilgili süreç incelenmektedir. Bunun yanında literatürdeki boşluğu doldurmaya yönelik uyarlanabilir yönetim üzerine önemli bir araştırma kronolojisi sunulmaktadır. Ayrıca uyarlanabilir yönetimin yaklaşımın ayırt edici özellikleri ve diğer yönetim yaklaşımlarından farkları ortaya konularak, yaklaşımın kuramsal gelişim çizgisi tespit edilmeye çalışılmaktadır. Böylelikle yaklaşımın hem ulusal literatürü tanıtılması hem de yaklaşımın gelişim sürecinde dayanıklılık yaklaşımının bakış açısı ortaya konulmaktadır. Sonuç olarak bu çalışma kapsamında yapılan değerlendirmelerin konunun literatürüne katkı sağladığı gibi kamu politikası yapımcıları ve uygulayıcıları açısından önemli çıkarımları bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Uyarlanabilir Yönetim, Uyarlanabilir Yönetişim, Dayanıklılık, Yönetişim

ABSTRACT

Environmental problems such as natural disasters, global warming, climate variability and long-term social-ecological changes such as economic crises, political change and demographic change are considered as challenging conditions that test the resilience of a system. The problems posed by these conditions in the short and long term are forcing governments in many countries to rethink and revise the way they manage environmental resources. In recent years, the concept of adaptive governance has rapidly gained prominence in the scientific community as a new alternative to the traditional "guess and control" understanding of environmental issues. Adaptive governance is a new type of environmental governance that is directed by scientists and practitioners to control the management of environmental resources in the face of the complexity and uncertainty posed by rapid environmental changes. Although adaptive management has been evaluated from different perspectives in the literature, its relationship with adaptive governance approach and in particular adaptive governance has not been sufficiently examined in the national literature.

In this study, firstly, the process of transforming from adaptive management to adaptive governance is examined by synthesizing efforts to explain the concept on adaptive governance through the lens of the resilience approach. In addition, an important research chronology on adaptive governance is presented to fill the gap in the literature. In addition, by revealing the distinctive features of the adaptive governance approach and its differences from other management approaches, the theoretical development line of the approach is tried to be determined. Thus, both the introduction of the national literature of the approach and the perspective of the resilience approach in the development process of the approach are presented. As a result, the evaluations made within the scope of this study contribute to the literature of the subject and have important implications for public policy makers and practitioners.

Key words: Adaptive Management, Adaptive Governance, Resilience, Governance

1. GİRİŞ

2019 yılında Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan ve hızlı bir şekilde dünya geneline yayılan COVID-19 salgını kurumsal anlamda dikkatleri bir kez daha ekosistemin ortaya çıkardığı sürprizlerin belirleyiciliğine getirmiştir. İnsan ve doğanın birlikte gelişen sistemlerinde, sürprizler bir istisna değil kuraldır. Bu bağlamda

¹ Atatürk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi, Erzurum/Türkiye

 0000-0003-2399-8013

² Atatürk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, Erzurum/Türkiye

 0000-0002-3878-9436

bir sürpriz, ekosistem beklenmedik bir biçimde davrandığında ortaya çıkarak gözlem ve beklentiler arasında niteliksel bir uyumsuzluğu ortaya çıkarır (Gunderson, 1999). Kaynak yöneticileri sürekli olarak bu uyumsuzlukla, açık veya örtük bir biçimde, mücadele etmek durumundadır. Dışsal değişimlerden açıkça etkilenen ve sürekli olarak beklenmedik durumlarla karşı karşıya kalan bir sistem ile uğraşıyorsanız sistemi meydana getiren ilişkilerin sürekliliğine odaklanmanız gerekir. Klasik fizikten kalma alışkanlıklar nedeniyle böylesi durumlar nitelden ziyade niceliğe vurgu yapma eğilimi ile açıklanmaya çalışılır. Oysa beklenmedik durumlar dikkatleri nicelden ziyade nitel olana ve varoluş sorunlarına kaydırır (Holling, 1973).

Varoluş sorunlarından belki de en önemlisi beklenmedik durumlar karşısında hayatta kalabilmektir. Bu yalnızca insanoğlu için değil insanoğlu tarafından oluşturulan tüm sistem yapılanmaları için de geçerlidir. Bir sistemin (örgütsel veya çevresel) belirsizlikler karşısında ayakta kalabilmesi de sistemdeki ani değişiklikler karşısında yeniden organize olabilme yeteneğine bağlıdır. Bu durum dayanıklılık yaklaşımı ile ifade edilmektedir. Dayanıklılık sistem-çevre etkileşim ve uyumlulaştırma sürecini içerir. Daha açık ifadesiyle sistemde meydana gelebilecek içsel veya dışsal değişim/bozulma ajanlarına sistemin etkin bir şekilde cevap vererek yeni bir denge durumu oluşturabilmesi dayanıklılık olarak adlandırılabilir (Carlson ve diğ., 2012).

Örgütsel literatürde dayanıklılık örgütlerin çalkantılı zamanlarda hayatta kalmasına ve yeniden organize olmasını izin veren anahtar bir yetenek olarak önerilmektedir (Folke ve diğ., 2005). Dayanıklılık teorisi bir ekolojik sistemin karmaşıklığının tanınması gerektiğine dayalı olarak hem olumsuz senaryoların oluşmasını önlemek hem de değişim kaçınılmaz olduğunda uyum sağlamak için tasarlanmış bir yönetim çerçevesi önerir. Aslında bu durum sistemin dayanıklılığını arttırmaya yönelik ve mevcut duruma uyarlanabilir yönetim biçimine geçmeye yönelik bir çerçevedir. Bu sayede uyarlanabilir yönetim izleme yoluyla çeşitli geri bildirimlerin sonuçlarına dayalı olarak yönetimde kademeli değişiklikler ve ayarlamaları içeren bir süreci ortaya çıkarır (Cosens, 2013). Uyarlanabilir yönetim, bilginin eksik olduğu ve içsel belirsizliğe rağmen yöneticilerin ve politika yapıcılarının harekete geçmesi gerektiğinde yönetim yoluyla öğrenmeyi vurgulayan bir doğal kaynak yönetim yaklaşımıdır (Allen ve Garmestani, 2015).

Uyarlanabilir yönetim günümüzde, öğrenme ve belirsizliğe odaklanan uyarlanabilir yönetişimin kritik bir bileşeni olarak kabul edilmektedir (Brunner ve diğ., 2005; Folke ve diğ., 2005; Scholz ve Stiftel, 2005). Bu öğrenme, deneme yanılma yoluyla değil, rakip hipotezlerin değerlendirilmesini, test edilecek bir dizi hipotez üzerinde uzlaşılması, yönetim eylemlerinin yapılandırılmasını ve yönetim deneylerinin değerlendirilmesini içeren yapılandırılmış bir araştırma süreciyle tanımlanmaktadır (Holling, 1978; Walters, 1986). Bu itibarla, kavram, refah artırıcı politika seçeneklerinin geliştirilmesini ve uygulanmasını engelleyebilecek farklı piyasa ve kurumsal başarısızlık türlerinin ele alınmasına yönelik seçeneklerin daha net bir şekilde anlaşılmasına katkıda bulunarak, potansiyel kurumsal düzenlemelerin hem 'etkinliğini' hem de 'benimsenebilirliğini' kapsar (Ostrom, 2005).

Uyarlanabilir Yönetişim, sosyal-ekolojik sistemlerde belirsizliği ve karmaşıklığı yönetme biçimlerine yönelik teorik araştırmaların bir sonucudur (Dietz, Ostrom ve Stern, 2003; Walker ve diğ., 2004; Folke ve diğ., 2005). İklim değişikliği ve salgın gibi yüzyılımıza damga vuran büyük küresel çevresel değişimle ilgili belirsizlikler göz önüne alındığında, devletler gibi tüm kurumsal örgüt yapılarını ileriye dönük çevresel yönetim sistemlerinin hem yaşanan bu değişimlere hem de mevcut yönetim yapılarına uyumluluğunu gerektirmektedir. Nitekim bu şekildeki ciddi değişimleri kontrol edebilmek için klasik yönetim anlayışının yukardan aşağıya proseslerinin faydalı olması pek mümkün gözükmemektedir. Bu nedenle, hem son derece kritik öneme sahip olan sosyal-ekolojik sistemleri ele almak için yeterince esnek hem de sosyal ve ekolojik sistem bileşenleri arasındaki karmaşık, öngörülemeyen geri bildirimlere uyum sağlamak için yeterince dinamik ve duyarlı bir şekilde tasarlanmış, sorunlarla yüzleşebilecek çevresel yönetişime yönelik yeni yaklaşımlara ihtiyaç duyulmuştur. Uyarlanabilir yönetişim bu ihtiyacı karşılamak için giderek daha fazla tanınmakta ve kabul edilmektedir (Dietz ve diğ., 2003; Folke ve diğ., 2005). Ayrıca bu yaklaşım sosyal ve ekolojik sistemlerin birçoğunda giderek daha fazla kullanılma başlamıştır. Örneğin, uluslararası ticaret (Cooney ve Lang, 2007), sağlık araştırması (Andrew ve Kendra, 2012), siyaset bilimi (Heilmann ve Perry, 2011), afet araştırması (Djalante, Holley ve Thomalla, 2011; Djalante, 2012) ve hukuk (Garmestani ve Benson, 2013) bunlardan bazılarıdır.

Yapılan ulusal literatür değerlendirmesi uyarlanabilir yönetişime ilişkin, terimin tutarlı kullanımı ile açık bir araştırma gündeminin henüz bir araya gelmediğini göstermektedir. Potansiyel bir model olarak uluslararası literatürün uyarlanabilir yönetişime yönelik yaygın ve artan ilgisini ulusal literatüre tanıtmak ve bu yaklaşımın ulusal boyutta yaşanan sosyal-ekolojik sorunların çözülmesinde/çözülmesinde alternatif

olabilmesi düşüncesi ile bu çalışmanın birkaç hedefi bulunmaktadır. Bu çalışmanın temel hedefleri (1) uyarılabilir yönetim ve bunun çevresel yönetim, sosyal-ekolojik sistemler ve dayanıklılık literatüründeki gelişimi hakkındaki başlıca araştırmaların bir özeti ve kısa bir kronolojisini sunmak; (2) halihazırda uyarlanabilir yönetim olarak yönetim sistemlerini karakterize eden çeşitli kavram ve kriterleri organize etmek amacıyla uyarlanabilir yönetim üzerine mevcut teorik ve ampirik literatürü sentezlemek; (3) uyarılabilir yönetimden uyarlanabilir yönetişime geçiş sürecinde dayanıklılık yaklaşımının etkisini değerlendirmek; ve (4) uyarlanabilir yönetişimin diğer yönetim yaklaşımlarına göre ayırt edici özelliklerini ortaya koymaktır. Buna bağlı olarak uyarlanabilir yönetim yaklaşımının temel bileşenleri ve vizyonu net şekilde ortaya konularak araştırmacıların ve politika yapımcıların uyarlanabilir yönetim konusu özelinde farkındalığının sağlanması amaçlanmaktadır.

2. UYARLANABİLİR YÖNETİM YAKLAŞIMI

2.1. Dayanıklılık Teorisi

Dayanıklılık araştırması alanı perspektifinin doğası gereği bireyleri çevrelerinde konumlandırır. Bu konuda yapılan araştırmaların ortaya çıkmasıyla birlikte, insanların içinde yaşadıkları fiziksel ve sosyal ekolojilerin onları düzensizliğe yatkın hale getirdiğini göstermektedir. Bu doğrultuda varoluşun bir sonucu olarak insanlar karşılaştıkları zorlukların üstesinden gelme kapasitelerinden de sorumludur (Ungar, 2008). Dayanıklılığın varoluş bağlamında karmaşık, dinamik bir biyopsikososyal / ruhsal süreç olarak görülmesi gerekir. Esasında dayanıklılık yaşam süresi boyunca meydana gelebilecek multi-sistemik bir fenomendir (Greene, Galambos ve Lee, 2004). Dayanıklılık, sistemin bir şok olasılığını azaltma, meydana gelirse bir şoku absorbe etme (performansta ani düşüş) ve bir şoktan sonra hızla iyileşme (normal performans yeniden oluşturma) yeteneği olarak kabul edilebilir.

Yabancı literatürde dayanıklılık teorisi “resilience theory” olarak geçmektedir. İngilizce olarak “resilience” kelimesi “direnc” anlamına gelir ve Türk dil kurumu sözlüğünde “direnc” sözcüğü dayanma, karşı koyma ve mukavemet kelimeleri ile açıklanmaktadır (TDK, 2018). Bu nedenle mevcut çalışma “resilience theory” karşılığı olarak “dayanıklılık teorisi” olarak benimsemiştir. Sağlık kavramı ile de açıklanabilen dayanıklılık; güç veya unsurların, sistemleri ve diğer analiz birimlerini belirli bir stres veya bozulmaya maruz kaldığında işlev kaybı olmadan dayanma yeteneği şeklinde de tanımlanabilir. Kısacası sağlık, bozulmaya ve başarısızlığa direnme ve etkili bir şekilde çalışmaya devam etme yeteneğidir (Carlson ve diğ., 2012). Dayanıklılık sistem çevre etkileşiminin işlemsel dinamik sürecini içerir ve uyum iyiliğine yönelik adaptasyonel bir süreci kapsar. Sistemin risk faktörleri ile kombinasyon halinde bir etkiye sahip olduğu varsayımı ile çevresel kaynakların varlığından ve güç farklarından etkilenmesine neden olur (Greene, 2002). Bu doğrultuda dayanıklılık bir sosyal-ekolojik sistemin dayanabileceği ve hala aynı yapı ve işlevlerin korunabilmesinde tedirginlik miktarının bir ölçüsüdür. Karmaşık sistemlerin değişim karşısında ekosistemle uyumluluğu sağlamaya devam etme yeteneğini konu edinir.

Sosyal ekolojik bir sistemin sosyal kısmı bağlamında dayanıklılık sosyal sistemin ekolojik sistemlerin nasıl etkileşimde bulunduğunu anlamının bir yolundan daha fazlası olarak görülmelidir. Sosyal ve ekolojik sistemler arasındaki temel fark, sosyal sistemdeki aktörler özgür irade ve bilinç ve düşüncüyü kullanma yeteneğine sahiptir. Bu nedenle sosyal sistem, ekolojik sistemde dayanıklılığı teşvik edip etmemeyi seçebilir (Cosens, 2013). Dolayısıyla sosyal sistemin dayanıklılığı kendini oluşturan alt sistemlerin dayanıklılığına bağlıdır. Bir topluluğun alt yapısının dayanıklılığı topluluğun dayanıklılığının temel belirleyicisidir. Bu nedenle belirli bir topluluktaki alt yapı dayanıklı değilse, topluluğun genel dayanıklılığı zayıflayacak ve diğer her şey sabit kalacaktır (Carlson ve diğ., 2012). Dayanıklı olmak için topluluklar, acil durumlar ve krizler için kuruluşlar tarafından sağlanan planlara, müdahalelere ve istihdama güvenir. Bu doğrultuda örgütsel ve toplumsal dayanıklılık aynı madalyonun iki yüzü gibidir.

Topluluklar acil durumlara ve krizlere müdahale etmeye hazır değilse örgütlerde hazır değildir (Carlson ve diğ., 2012). Açıkçası nasıl ki bir çocuğun dayanıklılığı büyüdüğü ortama bağlıdır (Ungar, 2008) benzer şekilde örgütlerin dayanıklılığı da ortaya çıktıkları ve geliştirdikleri topluma bağlıdır. Örgütler açısından dayanıklılığını sınavan ekolojik sürprizler zayıf bir tipolojide; yerel, çapraz ölçekli ve gerçek yenilik şeklinde sıralanmaktadır (Gunderson, 1999). Yerel sürprizler, önceden yaşanan deneyimlere bağlı olarak geniş ölçekli süreçler tarafından ortaya çıkar. Örneğin bir şehirde mevsimsel etkiye bağlı olarak yağışların mevsim geneline yayılmak yerine birkaç günde yağmasının sel felaketine neden olduğu durum; meteorolojik verilerden faydalanarak tahmin edebiliriz. Bu anlamda yerel bir sürpriz, geniş bir gözlem ölçeği ve tarihsel bilgi birikimi ile kolaylıkla çözülebilir. Çapraz ölçekli sürprizler ise yerel bir sürprizden daha büyük dalgalanmaya bağlı olarak ortaya çıkar. Çapraz ölçekli sürprizler belki de en yaygın, tartışmalı sürpriz türü

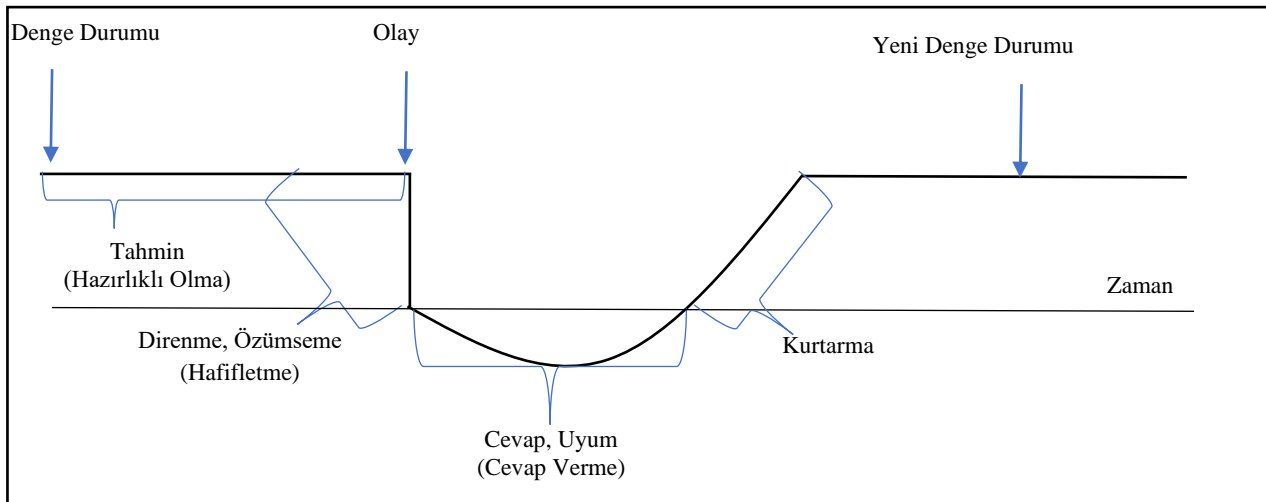
olarak karşımıza çıkar ve genellikle politika krizlerinin kaynağı olarak görülür. Dünya genelinde meydana gelen salgın ve benzeri kontrol altına alınması uzun süren dalgalanmaları bu kategori içerisinde açıklayabiliriz. Son sürpriz türü olan gerçek yenilik ise, ortaya çıkan sistemi yeni bir duruma dönüşmeye zorlayan benzersiz durumları tanımlar. Bu tür sürprizlerde dönüşümü anlamak veya yönetim eylemlerini bu sürprize uygun olarak yapılandırmak için önceden yaşanmış hiçbir deneyim yoktur ya da çok az bir deneyim vardır. Yeni ve sarsıcı teknolojilerin ya da buluşların ortaya çıkması bu türe örnek olarak verilebilir (Gunderson, 1999).

Holling (1973), bir sistemin dayanıklılığının en temel göstergesinin ani sürprizler karşısında yeniden organize olabilme yeteneği olduğunu iddia etmiştir. Operasyonel bir tanımlamada dayanıklılık, güçlüklerin üstesinden gelme ve yüksek riske maruz kalmaya rağmen başarılı olma yeteneği olarak tarif edilmektedir (Greene ve diğ., 2004). Buna göre bir sistemin baskı altındayken yeterliliğini sürdürme yeteneği ve travmadan kurtulma kapasitesi bir dayanıklılık göstergesidir.

Yönetimlerin optimizasyon yoluyla örgütleri çepeçevre kuşatan ekosistem yapılarının tamamını kontrol altına alamaması dayanıklılık üzerine çalışan akademisyenlerin önemli bir mesajıdır. Çünkü optimizasyon sosyal ve ekolojik sistemler arasındaki karmaşık geri bildirimleri hesaba katmaz (Cosens, 2013). Ungar (2008)'in bireyin dayanıklılığı ile ilgili değerlendirmelerinden yola çıkarak bir örgütün de birey gibi fiziksel ve sosyal ekolojilerle sürekli bir etkileşim halinde yaşamını sürdürdüğünü söyleyebiliriz. Örgütün fiziksel ekolojisinde tedarikçilerinin yeterliliği, faaliyet alanlarının yasal ve ekonomik güvenliği gibi somut faktörler yer alır. Sosyal ekolojide ise resmi ve gayri resmi bağlar, kültürel yapılar gibi yapısal düzeyde kurumsal ve toplumsal ilişki ağları yer alır. Bu ikili ekolojiler örgütlerin dayanıklılığını belirleyen bağlamı oluşturur. Dayanıklılık çalışmaları da odağımızı örgütlerin ve içerisinde yaşadıkları toplulukların güçlü yönlerine kaydırır.

Dayanıklılık, ekoloji literatüründe farklı denge ve dinamik varsayımları yansıtan iki farklı yaklaşımla da tartışılmıştır. Birinci tartışma; öngörülebilirlikle öngörülemezlik arasında, verimlilikle kalıcılık arasında, istikrar ile değişim arasındaki gerilime odaklanır. Bu tartışmada ekolojik sistemler küresel bir dengede çalıştığı prensibi hâkim görüştür. Dolayısıyla dayanıklılık bir tedirginliğin ardından dengeye dönme yeteneği olarak tanımlanır. Kısacası bu tartışma verimlilik, istikrar ve öngörülebilirliğe odaklanır. İkinci tartışma ise istikrarsızlığın bir sistemi başka bir davranış rejimine yani başka bir kararlılık alanına dönüşen birden fazla kararlı denge koşuluna odaklanır (Gunderson, 1999).

Dayanıklılık bir sistem içindeki ilişkilerin sürekliliğini belirleyen bir argüman olarak kabul edilebilir. Bu doğrultuda sistem içerisinde yer alan durum değişkenleri, tahrik değişkenleri ve parametrelerdeki değişiklikleri absorbe ederek sistemin devamının sağlanması dayanıklılığı belirler. Bu noktada dayanıklılık bir sistem özelliğidir; kalıcılık ve yok olma olasılığı da sonucudur. Dayanıklılığın bir sistem için en önemli avantajı kararlılık oluşturmaktır. Kararlılık bir sistemin geçici bir rahatsızlıktan sonra tekrar aynı denge durumuna dönme yeteneğidir. Sistem ne kadar eski denge durumuna hızlı geri dönerse o kadar kararlıdır denebilir. Bu açıklamada kararlılık sistemi bir özelliğidir ve belirli sonuçlar etrafındaki dalgalanma derecesi olarak görülebilir. Sonuç olarak bir sistem çok dayanıklı olsa bile beklenmedik durumlarda belirli ölçüde dalgalanabilir ya da düşük dengeli bir kararsızlık yaşayabilir (Holling, 1973).

Şekil 1. Dayanıklılığın Bileşenleri ve Olumsuz Bir Olayın Zamanlaması

Carlson ve diğerleri (2012) dayanıklılığın farklı tanımlarından yola çıkarak “olay sonrası”; “hem olay öncesi hem olay sonrası” bileşenleri ile “altyapı” ve “toplum” düzeyinde dayanıklılığı sınıflandırmıştır. Örnek tanımlarla kısaca açıklamak gerekirse; olay sonrası bileşenleri içeren dayanıklılık “bir sistemin rahatsızlığı absorbe etme, değişime uğrama ama buna rağmen aynı işlevi, yapıyı, kimliği ve geri bildirimleri muhafaza etme kapasitesidir” (Walker ve diğ., 2004). Hem olay öncesi hem de olay sonrası bileşenler açısından dayanıklılık; sistemin içerisinde yer aldığı altyapıların, hükümetin, iş dünyasının, toplumun ve bireylerin yıkım ve hasara neden olan olumsuz duruma birlikte direnme; tolerans gösterme özümseme ve bunlardan kurtulmaya yönelik hazırlık ve uyum sağlama becerisidir” (Carlson ve diğ., 2012). Altyapı dayanıklılığına ilişkin bir tanım “potansiyel olarak yıkıcı bir olayı özümseme, uyum sağlama veya bu olaydan hızlı kurtulma yeteneğidir” (Linkov ve diğ., 2014). Son olarak toplumun dayanıklılığını ilişkin bir tanımda dayanıklılık “bir toplumun üyelerinin ve normal faaliyetlerini kolaylaştıran sistemlerin önemli rahatsızlıkların varlığında işlevsel ilişkileri sürdürmeye yönelik olarak uyum sağlama kapasitesidir” (Paton, 2007: 7). Bu tanımların çeşitliliğinin gösterdiği gibi dayanıklılık beklenmedik olayların zamanlamasıyla, yani olumsuz olayın meydana gelmesinden önce gerçekleştirilen eylemler ile olay meydana geldikten sonra gerçekleştirilen eylemlerle ilgili bir dizi faaliyet alanını kapsar. Bu tanımların çeşitliliğinin gösterdiği gibi dayanıklılık beklenmedik olayların zamanlamasıyla, yani olumsuz olayın meydana gelmesinden önce gerçekleştirilen eylemler ile olay meydana geldikten sonra gerçekleştirilen eylemlerle ilgili bir dizi faaliyet alanını kapsar. Buna göre bir sistemin savunmasızlığı beklenmedik bir afet öncesi bir durumu, dayanıklılık ise afet sonrası bir müdahalenin sonucu olduğu söylenebilir. Yani dayanıklılık savunmasızlığı azaltmanın yollarından biridir geriye kalanlar ise adaptasyon ve azaltma stratejisi olarak görülebilir (Carlson ve diğ., 2012).

Şekil 1’de görüleceği gibi dayanıklılık bir denge durumundayken olay meydana gelene kadar hazırlıklı olmayı, olay meydana geldikten sonra direnmeyi, cevap vermeyi ve kurtarmayı sonunda ise yeni denge durumuna ulaşmayı sağlayan bir yetenektir.

Psikoloji ekoloji sosyoloji ekonomi ve mühendislik gibi farklı olanların değerlendirmelerine konu olan dayanıklılığın farklı tanımlamalarından çıkarılabilecek bir sonuç olarak dayanıklılık, bir varlığın (örneğin organizasyon, topluluk, bölge gibi) doğal veya insan yapımı bir tehdit nedeniyle maruz kaldığı olumsuz etkileri tahmin etme, direnme, özümseme, yanıt verme, uyum sağlama ve ondan kurtulma yeteneğidir (Carlson ve diğ., 2012).

Tablo 1. Dayanıklılık Bileşenleri ile Dayanıklılığı Artırıcı Önlemler Arasındaki İlişki

Tahmin Etme	Direnme	Özümseme	Cevap Verme	Uyum	Kurtarma
Hazırlıklı Olma	Hafifletme		Karşılık		Geri Kazanma
Bir kuruluş tarafından tabi olduğu tehlike ortamını tanımlamak için gerçekleştirilen faaliyetler	Bir tehlikenin ciddiyetini veya sonuçlarını azaltmak için olay öncesinde gerçekleştirilen faaliyetler		Bir olayın olumsuz etkilerini yönetmek için uygulanan veya geliştirilen anlık ve devam eden faaliyetler, görevler, programlar ve sistemler		Koşulları etkili ve verimli bir şekilde kurum için kabul edilebilir bir düzeye döndürmek için tasarlanmış faaliyetler ve programlar

Kaynak: Carlson, J., Haffenden, R., Bassett, G., . . . Whitfield, R., Resilience: Theory and Application, Illinois, Argonne National Lab, 2012, s.22.

Tablo 1 dayanıklılığı tanımlayan altı bileşenin bir varlığın dayanıklı olma kapasitesini artıran eylemlerle nasıl bağlantılı olduğunu göstermektedir. Bir organizasyonun dayanıklılığı kritik altyapıları, ekonomisi, bulunduğu toplum, yönetim ve tedarik zincirleri dahil olmak üzere tüm alt sistemlerin bir fonksiyonudur (Carlson ve diğ., 2012).

Dayanıklılığın dört önemli yönü vardır. İlk üçü hem bütün bir sistemi hem de onu oluşturan alt sistemleri uygulanabilir. Bunlar (Walker ve diğ., 2004);

1. Tolerans: Bir sistemin kurtarma yeteneğini kaybetmeden önce değiştirilebileceğini maksimum miktar (aşılırsa kurtarmayı zorlaştıran veya imkânsız hale getiren bir eşiği geçmeden önce)
2. Direnç: Sistemin değişmeye ne kadar dirençli olduğu ve değişimin kolaylığı veya zorluğu;
3. Risklilik: Sistemin mevcut durumunun bir sınıra veya eşiğe ne kadar yakın olduğu
4. Panarşi: Ölçekler arası etkileşimler nedeniyle, belirli bir odak ölçeğindeki bir sisteminin esnekliği, üstünde ve altında ki ölçeklerde iki durumlarda ve dinamiklerden gelen etkilere bağlı olacaktır. Örneğin, dış baskıcı politikalar, istilalar, piyasa değişiklikleri veya küresel iklim değişiklikleri değişimleri tetikleyebilir.

2.2. Dayanıklılık Teorisi Perspektifinden Uyarlanabilir Yönetim

Dayanıklılık teorisi; ortaya atıldığı günden beri sosyal hizmet uzmanları, psikologlar, sosyologlar, eğitimciler ve diğer benzer alanlarda araştırmacılar tarafından ele alınan çok yönlü bir çalışma alanı haline gelmiştir. Bu yaklaşım insanların ve sistemlerin karşılaştıkları güçlükleri aşmalarını sağlayan güçlü yönleri odaklanır (Van Breda, 2001). Politika Yapıcılar, uygulayıcılar ve akademik araştırmacılar arasında bir sistemin karşılaşılabileceği tehditlere karşı ne ölçüde hazır olduğunu ve bu tehditlerden kurtulmak için dayanıklılık kavramının oynadığı önemli rol ile ilgili güçlü bir fikir birliği vardır. Ancak, dayanıklılığın yönetsel düzeyde nasıl tanımlanması, değerlendirilmesi ve ölçülmesi gibi önemli konularda fikir birliği yoktur (Carlson ve diğ., 2012). Örgütsel alanda yapılan çalışmalara bakıldığında ise literatürün büyük bir kısmı dayanıklılığa ulaşmak için uyarlanabilir yönetimi önermektedir (Lee, 1999; Folke ve diğ., 2005; Cosens, 2013). Uyarlanabilir yönetim terimi, genellikle tek bir kuruluşun yönetim eylemlerine ekosistemin gösterdiği tepkinin izlenmesi yoluyla bir öğrenme sürecini ve ardından öğrenilenlere dayalı olarak faaliyetlerde iki kademeli değişikliği tanımlamak için kullanılmıştır (Cosens, 2013).

Örgütsel literatürde dayanıklılık örgütlerin çalkantılı zamanlarda hayatta kalmasına ve yeniden organize olmasını izin veren anahtar bir yetenek olarak önerilmiştir (Folke ve diğ., 2005). Organizasyonlar açısından dayanıklılığa dayalı bir yönetim yaklaşımı belirli ihtiyaçlarını dikkate alınmasını gerektirecek şekilde oluşturulmalıdır. Bu ihtiyaçlar; seçenekleri açık tutma, olayları örgütsel bağlamdan ziyade bölgesel bağlamda görme ve heterojenliği vurgulama şeklinde ortaya çıkar. Dayanıklılık çerçevesi geleceği tahmin etmek için kesin bir kapasite önermez. Ancak gelecekteki olayların hangi beklenmedik biçimde ele alınacağını ve bunlara uyum sağlayabilecek sistemler tasarlanması için niteliksel bir kapasite gelişimini önerir (Holling, 1973).

Uyarlanabilirlik kavramı tesadüfi değildir. Uyarlanabilirlik, yönetilen kaynakların insan müdahalesinin bir sonucu olarak her zaman değişebileceği varsayımı ile sürprizlerin kaçınılmaz olduğunu ve yeni belirsizliklerin ortaya çıkabilme ihtimalini kabul eden bir kavramdır (Gunderson, 1999). Uyarlanabilir yönetim ise kaynak sorunlarındaki belirsizlikle yüzleşmek için entegre çok disiplinli bir yaklaşım olarak önerilmektedir (Holling, 1978). Uyarlanabilirlik kavramı, bir sistemdeki aktörlerin dayanıklılığı etkileme kapasitesine odaklanır. Aktörler bunu üç şekilde yapar (Walker ve diğ., 2004);

- Sistemin mevcut durumunu olduğundan daha uzağa ya da daha yakına getirebilir,
- Durumu daha zor hale getirebilir ya da ulaşılması daha kolay hale getirebilir,
- Dayanıklılık kaybını önlemek için ölçekler arası etkileşimlere girebilir.

Uyarlanabilir yönetim, politikaların sosyal hedefleri karşılama gerektirini ve sürprizlere uyum sağlamak için sürekli olarak değişimi ve esnekliği kabul eder. Bu nedenle uyarlanabilir bir yönetim politikayı hipotez olarak görür. Diğer bir deyişle önerilen çoğu politika yanıt olarak görülen sorulardır. Politika soru olduğunda ise yönetim eylemleri deneysel anlamda tedaviye dönüşür (Gunderson, 1999). Politikaların hipotez haline geldiği ve yönetim eylemlerinin bu hipotezleri test etmek için deneyler haline geldiği sistem aktif uyarlanabilir yönetimin temelini oluşturur. Bu doğrultuda uyarlanabilir yönetim aktif öğrenmeye dayalı bir süreçtir ve aktif öğrenme, belirsizliğin farkına varmanın bir yoludur. Ekosistem yönetimi için öğrenme, genellikle sosyal öğrenme olarak adlandırılır. Öğrenmenin sosyal bağlamı örgütsel öğrenme ile ilgili literatürde daha fazla vurgulanır (Folke ve diğ., 2005). Bu yöntem örgütlerde liderlik ve sosyal normlarda değişim gerektiren bir öğrenme ortamını vurgular. Sosyal öğrenme teorisinden yola çıkarak örgütsel öğrenmeye kadar uyarlanabilir bir öğrenmeyi kolaylaştıran üç unsur vardır; hızlı bilgi edinme, etkili bilgi akışı ve paylaşılan anlayışlar yaratma süreci. Uyarlanabilir yönetim, yöneticilerin oryaya çıkan sürprizlerden kaçınmaya çalışmak veya bunlara sadece tepki vermek yerine, bir öğrenme aracı olarak sürprizleri tahmin etmelerine veya bunlardan yararlanmalarına izin verecek şekilde müdahaleleri yapılandırılması gerektiği fikrine dayanır (McLain ve Lee, 1996). Buna göre uyarlanabilir yönetim ekosistem dinamiklerini anlamaya ve ekolojik bilgi birikimini örgüte uyarlamaya odaklanır (Folke ve diğ., 2005).

Uyarlanabilir yönetim temelde insanların ekosistemleri yönetmek için yeterince bilgi sahibi olmadıkları kabulüne dayanmaktadır. Bu kabule göre ekosistem yönetimi, ekosistemle etkileşime giren insanın yönetimi olarak düşünülmelidir. Bu perspektiften uyarlanabilir yönetim, yönetim politikalarını ekosistem tepkilerini insanların davranış değişikliğine dayalı bir formasyon olarak görür. Ünlü filozof Francis Bacon'un dile getirdiği gibi "doğayı kontrol etmek için kişi onu anlamalıdır" felsefesine dayalı olarak uyarlanabilir yönetim temelde yaparak öğrenme modeli olarak kabul edilebilir (Lee, 1999).

Dayanıklılık teorisi de bir ekolojik sistemin karmaşıklığının tanınması gerektiğine dayalı olarak hem olumsuz senaryoların oluşmasını önlemek hem de değişim kaçınılmaz olduğunda uyum sağlamak için tasarlanmış uyarlanabilir yönetim biçimine geçmeye yönelik bir çerçeve önerir. Bu sayede uyarlanabilir yönetim izleme yoluyla çeşitli geri bildirimlerin sonuçlarına dayalı olarak yönetimde kademeli değişiklikler ve ayarlamaları içeren bir süreç önerir (Cosens, 2013).

Belirsiz koşullar altında, etkili bir yönetim, toplumların yalnızca bilgi edinmek yerine daha fazlasının yapılmasını gerektirir. Bu doğrultuda dünyanın nasıl işlediğine dair yeni anlayışlara yanıt olarak davranışların da değişmesi gerektiği fikri ortaya çıkar. Kurumların yeni bilgilere yanıt verme yeteneği, yeni bilgilere erişimlerinin olup olmadığına ve bu bilgilere göre hareket etme iradesi ve kapasitesine sahip olup olmadıklarına bağlıdır. Yeni bilgiye erişim, bilginin kurumların içinde, kurumlar arasında ve kurumlar ile çevreleri arasında ne kadar iyi aktığını bir fonksiyonudur (McLain ve Lee, 1996).

Uyarlanabilir yönetim, bilginin eksik olduğu ve içsel belirsizliğe rağmen yöneticilerin ve politika yapıcılarının harekete geçmesi gerektiğinde yönetim yoluyla öğrenmeyi vurgulayan bir doğal kaynak yönetim yaklaşımıdır (Allen ve Garmestani, 2015). Zaten Holling (1978) uyarlanabilir yönetimi kaynak sorunlarındaki belirsizlikle yüzleşmek için entegre çok disiplinli bir yaklaşım olarak önermektedir.

Geleneksel bir deneme yanılma yaklaşımının aksine uyarlanabilir yönetim, hedeflerin dikkatli bir şekilde açıklanması, alternatif yönetim hedeflerinin ve nedensellik hipotezlerinin belirlenmesi, veri toplama prosedürlerinin ardından değerlendirme ve geribildirim süreçlerine dayalı açık bir yapıya sahiptir. Bu süreç yinelemelidir ve belirsizliği azaltmaya, bilgi oluşturmaya, hedef odaklı ve yapılandırılmış bir sürece bağlı olarak zaman içinde yönetimi iyileştirmeye hizmet eder. Uyarlanabilir yönetimin gücü belirsizliğin tanınması ve onunla yüzleşmesinden gelmektedir. Belirsizliği görmezden gelmek veya onu yönetim eylemlerini engellemesine izin vermek yerine uyarlanabilir yönetim belirsiz bir gelecekle başa çıkmak için dayanıklılığı ve esnekliği teşvik eder. Kaçınılmaz değişimleri ve sürprizleri kabul eden başarısızlığa karşı güvenli yönetim yaklaşımları geliştirir. Uyarlanabilir yönetim doğal kaynak yönetim sorunlarının bir alt kümesi için uygundur ancak çalkantılı bir gelecekle mücadelede örgütler için büyük bir potansiyel oluşturur (Allen ve Garmestani, 2015).

3. UYARLANABİLİR YÖNETİŞİM YAKLAŞIMI

3.1. Uyarlanabilir Yönetişim Kavramı

Uyarlanabilir yönetişim (Adaptive governance) kavramını tanımlamadan önce uyarılma (adaptation) kavramını tanımlamakta fayda vardır. Adaptasyon dışsal etmenlere bağlı olarak sistematik biçimde gelişen ve yönetilmesi güç olan durumları ifade etmektedir (Hatfield-Dodds, Nelson ve Cook, 2007). Daha basit ifadesiyle yaşanan değişimlere bağlı olarak mevcut yapıyı değişimlere göre uyarlamaktır. Evrim teorisinin temel iddiasına benzer olarak çevresel değişimlere bağlı olarak canlıların hayatta kalabilecek şekilde değişmesi gibi yönetim mekanizmalarının da değişen şartlara bağlı olarak otoritesini korumak için yaşamış olduğu evrimlere, uyarılma denebilir.

Sosyal sistemlerde yaşanan değişiklikler, sosyal düzenlemelerin etkililiğini iyileştiriyorlarsa ya da kurumların işleyişi ve meşruiyetleri için dayandığı/hizmet sunduğu kişilerin memnuniyetini artırıyorlarsa uyarılma durumu gerçekleşmiş kabul edilmektedir. Bir kurumsal değişikliğin uyarlanabilir olup olmadığına karar vermek için performans kriterlerine ve kurumun değişiklikler sonrası sosyal sistemdeki konumuna bakmak gerekmektedir (Gunderson ve Holling, 2002).

Dolayısıyla, uyarlanabilir yönetişim, kurumsal düzenlemelerin değişen bir ortamda topluluğun ihtiyaçlarını ve arzularını tatmin edecek şekilde evrimleştiği yolları ifade eder. Diğer bir ifadesiyle; Uyarlanabilir yönetişim, anlayış, hedefler ve sosyal, ekonomik ve çevresel bağlamda değişiklikler göz önüne alındığında temeldeki insan ihtiyaçlarının ve tercihlerinin karşılanmasını sağlayan kuralların ve normların evrimini ifade eder (Hatfield-Dodds ve diğ., 2007: 4). Burada bir değişimin uyarlanabilir (ya da normatif olarak iyi) olarak kabul edilip edilmemesinde, konuyu değerlendiren uzmanların bilimsel ve normatif değerlendirmelerinden ziyade konuyu ilgilendiren tüm bireylerin değerlendirmelere dayanmalıdır. Ayrıca uyarlanabilir bir yönetim değişiminden söz edebilmek için hedefe yönelik çıkarımları/önerilere sahip olmalıdır.

3.2. Uyarlanabilir Yönetişimin Doğuşu

Uyarlanabilir yönetişim kavramı, Buzz Holling'in çalışmasıyla başlayan ve Resilience Alliance tarafından sürdürülen ekolojik sistem teorisinin doğal kaynak yönetimine uygulanması (Gunderson ve Holling, 2002) ve Elinor Ostrom tarafından yönetilen kendi kendini yöneten kurumların incelenmesi şeklindeki iki araştırma

alanının kesişmesinden ortaya çıkmıştır. (Hatfield-Dodds ve diğ., 2007). Bu literatürlerin her ikisi de açıkçası birbiriyle bütünleştiricidir ve uyarlanabilir yönetim literatürü, politik ekonomi, kaynak ve çevre ekonomisi, deneysel ekonomi, evrimsel oyun teorisi, örgütsel teori, ekoloji, sistem teorisi ve karmaşık sistem biliminin fikirlerinden büyük ölçüde yararlanmaktadır.

Uyarlanabilir yönetim kavramı, ekosistem süreçlerinin karmaşıklığına ve belirsizliğine çok az önem veren bilimsel bilgiye dayalı "merkezi uzman yönetimi" uygulamalarının bir eleştirisi olarak Holling (1978) tarafından ortaya atılmıştır. Bu yaklaşım, zamanla, ekolojik sistemlerde ve birbirine bağlı sosyal-ekolojik sistemlerde daha genel bir sistem ve rejim teorisine yol açmıştır (Gunderson ve Holling, 2002; Olsson, Folke ve Hahn, 2004). Dolayısıyla uyarlanabilir yönetimle ilgili olarak ilk başta yapılan tüm teorik ve uygulamalı çalışmalar uyarlanabilir yönetim ve geleneksel bilimsel yönetim anlayışlarının aleyhinde görüşler öne sürerek ilerlemiştir (Holling ve Meffe, 1996). İlerleyen dönemlerdeki çalışmalar ile belirli coğrafi alanlar veya doğal kaynaklar için uyarlanabilir yönetim düzenlemelerinin uygulanmasını ve aşamalı olarak geliştirilmesini konu edinen vaka çalışmaları sayesinde gelişme göstermiştir (Antypas ve Avramoski, 2004). Yapılan bu vaka çalışmaları uyarlanabilir yönetim yaklaşımına yönelen çeşitli eleştirileri de doğrular nitelikte olmuştur.

Uyarlanabilir yönetim, öğrenme ve belirsizliğe odaklanan uyarlanabilir yönetimin kritik bir bileşenidir (Brunner ve diğ., 2005; Folke ve diğ., 2005; Scholz ve Stiftel, 2005). Bu öğrenme, deneme yanılma yoluyla değil, rakip hipotezlerin değerlendirilmesini, test edilecek bir dizi hipotez üzerinde uzlaşılması, yönetim eylemlerinin yapılandırılmasını ve yönetim deneylerinin değerlendirilmesini içeren yapılandırılmış bir araştırma süreciyle tanımlanmaktadır (Holling, 1978; Walters, 1986). Günümüzde birçok yönetici uyarlanabilir yönetimi uyguladığını iddia edebilmektedir ancak objektif olarak deneme yapıldığında; birçoğunun deneme-yanılma yönetimi veya yönetimin bazı varyantlarını uyguladığı görülebilir. Yani, sosyal hedefler belirlenir, yönetim eylemleri bu hedeflere ulaşmak için yapılandırılır, ardından bu hedeflere yönelik ilerleme değerlendirilir ve hedeflere ulaşmak için ihtiyaç duyulduğunda eylemler değiştirilir. Bu yaklaşımlar arasındaki temel bir ayrım, uyarlanabilir yönetimin politika başarısızlıklarının ortaya çıkacağını varsayması ve bunların öğrenme için değerli bir katkı sağlamasıdır, diğer yaklaşımlar ise politika başarısızlığını önlemeye çalışır. Ancak başarısızlıklardan kaçınmak yalnızca statükoyu güçlendirir ve yaparken öğrenme fırsatlarını engeller (Blann, Light ve Musumeci, 2003).

3.3. Uyarlanabilir Yönetişim Literatürünün Dayandığı Teorik Varsayımlar

Uyarlanabilir yönetim yaklaşımı, tek bir düşünce veya teori okulundan türetilmemiştir. Aksine, birçok farklı kaynaktan yararlanarak ortaya çıkmış ve bu şekilde gelişmektedir. Uyarlanabilir yönetim ile ilgili uluslararası ölçekte yeni ortaya çıkan tartışmalar olmasına rağmen, bugüne kadar literatür büyük çoğunluğu üç geniş gruba ayrılıyor: uyarlanabilir yönetim, iş birliğine dayalı yönetim ve işbirliğine dayalı yönetim (Djalante ve diğ., 2011: 2). Bu üç grubu şu şekilde özetleyebiliriz:

Uyarlanabilir yönetim literatürünün dayandığı ilk ve en geniş alan, sosyal-ekolojik sistemler ve uyarlanabilir yönetim üzerine yapılan çalışmalardan ortaya çıkmıştır. Holling (1978) uyarlanabilir yönetim kavramını sahadaki "aktif" bilimsel hipotez testi olarak tanımlamaktadır. Ekosistemlerdeki yönetim müdahaleleri, yöneticilerin ve bilim adamlarının öğrenip uyum sağlayabilecekleri deneyler olarak ele alınabilir (Holling, 1978; Dovers, 2003). Bu tarz yaklaşım zaman içerisinde daha fazla genişlemiştir. Örneğin Walters ve Hilborn (1978), belirsizliği azaltmak ve yönetim sürecinde öğrenmenin tanınması için kullanılan yönetim müdahalelerinin kapsamındaki bir fark anlamına gelen pasif ve aktif yönetim arasında bir ayrım önermişlerdir. Lee (1993) ise uyarlanabilir yönetim kavramını farklı bir perspektiften yeniden ele almış ve daha sonra onu bir politika uygulama yaklaşımı olarak değerlendirmiştir (Lee, 1999). Gunderson (1999), öğrenme ilkelerini, gayri resmi ağları ve çok sayıda paydaşı içeren uyarlanabilir çevresel değerlendirme ve yönetimi kavramını önermiştir. Daha sonrasında ise doğal ve beşerî sistemlerdeki büyüme, birikim, yeniden yapılanma ve yenilenme şeklindeki uyumlanabilir çevrimlerin birbirine bağlı olduğu hiyerarşik bir yapılanmayı ifade eden panarşi kavramı geliştirildi (Gunderson ve Holling, 2002). Bu fikir, iç içe geçmiş uyarlanabilir döngüleri ve hız ve ölçek açısından farklılık gösteren değişiklikler arasındaki çoklu bağlantıları açıklamaktadır. Dayanıklılık (Resilience), uyarlanabilir döngüleri etkileyen "hızlı" ve "yavaş" değişkenler arasındaki iç içe geçmiş döngülerden ve etkileşimlerden gelir (Gunderson, 1999; Plummer, 2009).

Uyarlanabilir yönetim literatürünün dayandığı ikinci büyük grup, uyarlanabilir yönetimden faydalanarak bu anlayışı yerel kaynakları yönetmeye yönelik işbirlikçi bir yaklaşımla birleştirmeyi hedeflemektedir. İşbirlikçi yönetim literatürü, geleneksel olarak devlet ile toplum arasında bir tür güç paylaşımı düzenlemesine odaklanan birlikte yönetim kavramı etrafında toplanmıştır (Carlsson ve Berkes, 2005). İşbirlikçi yönetim

kavramı, sürekli bir problem çözme süreci olarak birlikte yönetim dahil olmak üzere daha geniş bir yönetim düzenlemeleri ve modelleri dizisini (Carlsson ve Berkes, 2005; Plummer ve Fennell, 2009) içerecek şekilde genişletilmiştir (Plummer, 2009). Nitekim bu durum uyarlanabilir yönetim ve işbirlikçi yönetimi birleştiren bir "uyarlanabilir ortak yönetim" kavramına yol açmıştır (Olsson, Folke ve Berkes, 2004). Uyarlanabilir ortak yönetim için kesin bir model olmamakla birlikte, ortak ilkeler dinamik, çok düzeyli, çok merkezli ve merkezi olmayan ve merkezi kontrol arasında bir denge bulmaya çalışan bir yönetim sürecini içerir (Olsson, Folke ve Berkes, 2004; Folke ve diğ., 2005; Plummer, 2009). Bu kavramın temel odak noktalarından biri, çevredeki değişikliklerin daha karmaşık hale gelmesi ve sosyal ve ekolojik sistemlerin iç içe geçmesi ve bu nedenle bu sistemlerin bir bütün olarak öğrenilmesi ve değişime uyum sağlaması gerektiğidir (Folke, 2006). Dayanıklılık, bu yeteneği tanımlayan bir terim olarak benimsenmiştir (Carpenter ve diğ., 2001).

Uyarlanabilir yönetim literatürünün dayandığı üçüncü ve son grup, yasal ve doğal kaynak yönetimi yaklaşımından türetilmiştir ve çevre sorunlarının iş birliğine dayalı yönetişime odaklanmaktadır (Wondolleck ve Yaffee, 2000; Sabatier ve diğ., 2005; Holley, Gunningham ve Shearing, 2013). Ekosistem yönetimi, uyarlanabilir ve deneysel öğrenme, "sürdürülebilir kalkınma" söylemi ve katılımcı, müzakereci ve sivil demokrasinin popülaritesindeki artış dahil olmak üzere, son politika eğilimleri ve teorik fikirler bu literatürü desteklemektedir. Demokratik deneysellik, iş birliğine dayalı yönetim, çok düzeyli yönetim, sivil çevrecilik, iş birliğine dayalı ekosistem yönetişimi, uyarlanabilir yönetim ve yeni çevresel yönetim dahil olmak üzere bir dizi yeni çevresel yönetim teorisi bu eğilimleri benimsemiştir (Djalante ve diğ., 2011: 2-3). Teorik soyağacında farklı olsalar da, bu teoriler, yönetimi daha az katı, daha az tekdüze, daha az kuralcı ve daha az hiyerarşik yaklaşımları tercih eden ve kontrolü katılımcıya devreden daha işbirlikçi, ademi merkezli karar verme yaklaşımlarını benimseyen çevre politikası biçimleriyle birbirine bağlanmıştır ve çok paydaşlı gruplar, esnekliği ve çok düzeyli düzenlemeleri benimserler ve karmaşık çevresel zorlukları ele almak için açıkça uyarlanabilir ve tartışmaya açık olarak daha etkili yollar izlerler (Holley, 2010).

3.4. Dayanıklılık Teorisi ve Uyarlanabilir Yönetişim

Dayanıklılık, bir sistemin karmaşıklıklara veya şoklara dayanma yeteneğini yansıtan bir özelliktir (Holling, 1973). Holling (1996) iki tür dayanıklılığı olduğu öne sürmekte ve bunları şu şekilde ayırmaktadır; mühendislik ve ekolojik. Mühendislik dayanıklılığı, bir sistemin bozulma öncesi rejime (hem sistem yapısı hem de süreç olarak tanımlanır) dönmesi için gereken süre olarak tanımlanırken; ekolojik dayanıklılığı, rejimleri veya sistem durumunu değiştirmek için gereken rahatsızlık/karışıklık/bozulma miktarı olarak tanımlanmaktadır. Bu özellikler yönetim ve yönetişim sistemlerine uygulanmıştır (Gunderson ve Holling, 2002; Olsson, Folke ve Berkes, 2004; Olsson ve diğ., 2006). Dayanıklılık, olumlu veya olumsuz bir özellik olarak görülebilir. Olumlu bir anlamda, dayanıklılık, bir sistemin değişen koşullara veya ortamlara uyum sağlama yeteneğini ifade eder ve bu nedenle sürdürülebilir kalkınmanın kritik bir bileşeni olarak kabul edilmektedir (Folke ve diğ., 2002; Walker ve diğ., 2004). Olumsuz anlamda, zamanla değişmeyen veya uyum sağlamayan dirençli sistemler, patolojik bir durumda veya patolojik yörüngelerde olabilir (Holling ve Meffe, 1996; Gunderson, 1999). Bu sistemler tuzak olarak tanımlanmaktadır (Gunderson ve Holling, 2002).

Uyarlanabilir yönetim, ekolojik dayanıklılık teorilerinden geliştirilen bir kaynak yönetimi yaklaşımıdır (Holling, 1978). Dayanıklılık teorisi, yönetilen ekolojik sistemlerin dinamik ve öngörülemez olduğunu öne sürer. Dahası, ideallik/optimal olma veya verimlilik yönetimi, dayanıklılığı aşındırarak sistemi dramatik ve şaşırtıcı bir değişikliğe açık hale getirir (Holling ve Meffe, 1996). Uyarlanabilir yönetim, kaynak yönetimine bilimsel veya teknik bir yaklaşımdır, ancak uygulama için genellikle belirli bir sosyal, ekonomik ve yönetim faktörleri kümesi gerektirir (Lee, 1993; Gunderson, 1999).

Uyarlanabilir yönetim, karmaşık çevre sorunlarının yönetimi için ortaya çıkan bir çerçevedir. Dietz vd. (2003) bu ifadeyi, uyarlanabilir yönetim uygulaması için sosyal ve insani bağlamı tanımlamak için kullanmışlardır. Folke vd. (2005), bu yönetim biçimini, özellikle değişim "ani, düzensiz veya çalkantılı" olduğunda, karmaşık ekosistemlerin yönetimi için gerekli olarak tanımlanmaktadır. Brunner vd. (2005), karar vermenin yukarıdan aşağı kontrolünün yarattığı sorunları çözmenin bir yolu olarak uyarlanabilir yönetişimin ortaya çıkışını ve siyasi düşüncelerden yoksun tekil bilimsel ve teknik çözümlerin uygulanmasına yönelik girişimleri göstermek için bir dizi örnek sunarlar. Uyarlanabilir yönetişimi, bilimin bağlamsal olduğu, bilginin eksik olduğu, birden fazla bilme ve anlama yolunun mevcut olduğu, politikanın küçük adımlarla ve istenmeyen sonuçlarla başa çıkmak için uygulandığı ve karar vermenin her ikisinin de en üst düzeyde olduğu bir durumda işlediğini tanımlarlar. Bu nedenle, uyarlanabilir yönetim bilim, politika ve karar vermeyi değişime karşı olmaktan çok değişimi varsayan ve yöneten sistemlere entegre etmeyi amaçlamaktadır

(Gunderson, Holling ve Light, 1995). Dahası uyarlanabilir yönetim, uyarlanabilir yönetimin uygulanmasına engel olan karmaşık insan etkileşimleriyle ilgilenmektedir (Lee, 1993; Gunderson, 1999).

3.5. Uyarlanabilir Yönetişim Üzerine Yapılan Çalışmalar ve Katkıları

Uyarlanabilir yönetimle ilgili olarak son yıllarda yabancı literatürde giderek artan bir yayın sayısı dikkat çekmektedir. Üstelik bu yayınların atıf alma sayıları da giderek artmaktadır. Özellikle 2004 yılından sonra bu trendin daha fazla hızlandığı görülmektedir. Yukarıda ifade edildiği üzere uyarlanabilir yönetim konusunda çalışma yapan araştırmacıların temel dayanakları üç gruba ayrılabilir. Nitekim farklı dayanaklarla ve farklı alanlarda aynı konuyla ilgili çalışma yapılıyor olması, bu yaklaşımın disiplinler arası özelliğinin varlığını göstermektedir. Uyarlanabilir yönetimle ilgili olarak yapılan bazı önemli çalışmalarını ve bu yaklaşıma katkılarını şu şekilde özetleyebiliriz:

İlk olarak Gunderson (1999) tarafından yapılan teorik ve uygulamalı araştırma; uyarlanabilir yönetime olan ihtiyacı ortaya koyan teorik ve ampirik araştırmanın bir parçası haline gelebilecek temel ilkelerin ana hatlarını ortaya koymaktadır. Bu çalışmada uyarlanabilir yönetim dayanıklılık/esneklik (resilience) yaklaşımından hareketle tanımlanmaktadır. Buna göre uyarlanabilir yönetim, ekolojik sistemde dayanıklılık ve bağlantılı sosyal sistemde ise esneklik oluşturmak anlamı taşımaktadır.

Uyarlanabilir yönetim kavramını ilk defa öneren ve bu kavramı literatüre kazandıran Dietz ve diğ. (2003) teorik bir çalışma ortaya koymuşlardır. Bu çalışma uyarlanabilir yönetimi, aşırı belirsizlik karşısında çeşitli insan-çevre etkileşimlerini yönetmek şeklinde tanımlamaktadırlar.

Dayanıklılık yaklaşımından hareketle uyarlanabilir yönetimi tanımla Gunderson (1999) ile başlamış olsa bile, uyarlanabilir yönetimin bir kavram olarak ortaya atılmasından sonra bunu dayanıklılık yaklaşımı bağlamına yerleştiren ilk çalışma Walker ve diğerleri (2004) tarafından yapılan teorik çalışma sayesinde olmuştur. Bu çalışmada uyarlanabilir yönetim, sosyo-ekolojik sistemlerde uyarlanabilirlik ve dönüştürülebilirlik yaratma süreci; kendi kendine örgütlenme sırasında dayanıklılığı etkileyen kuralların evrimi şeklinde tanımlanmaktadır.

Walker ve diğerleri (2004) tarafından yapılan bu çalışmayla benzer olarak dayanıklılık yaklaşımı bağlamından hareket eden Olsson ve diğerleri (2004)'nin çalışması, Dietz ve diğerleri (2003)'nin uyarlanabilir yönetim tanımından hareket ederek uygulamalı bir çalışma yapmışlardır. Uyarlanabilir yönetime geçiş süreci üzerinde duran ve bu geçişi analiz eden ilk vaka çalışması niteliğindedir. Bu çalışmada sosyal dönüşümün rolü vurgulanmaktadır.

Uyarlanabilir yönetimle ilgili olarak yayınlanan ilk kitap Brunner ve diğerleri (2005) tarafından hazırlanmıştır. Hem teorik hem de uygulamalı araştırmaları olan bu kitap bilimsel yönetimden uyarlanabilir yönetime geçiş süreçleri hakkında çeşitli iddialar ortaya koymaktadır. Verimliliğe odaklanan ve bürokrasi yoluyla uygulanan, tamamen teknokratik bilimsel yönetime karşı uyarlanabilir yönetim zıtlığını/ilişkinini incelemektedir. Çevresel yönetimin yanı sıra hem bilimsel hem de yerel bilgiye çok çeşitli topluluk çıkarlarını dahil etme ve bunları dengeleme ihtiyacının olduğunu öne sürmektedir. Bu çalışmada uyarlanabilir yönetim, toplum temelli girişimler tarafından desteklenen açık karar alma yapıları aracılığıyla çevresel yönetimdeki ortak ilgiyi artıran politikalara entegre edilmiş bilimsel bilgi türleri olarak tanımlanmaktadır (Brunner ve diğ., 2005).

Folke ve diğerleri (2005) tarafından çalışma uyarlanabilir yönetimin ilk kapsamlı incelemesini ve tanımını ortaya koymaktadır. Uyarlanabilir yönetimini önceden belirlenmiş uyarlanabilir yönetim ve uyarlanabilir birlikte/ortak/işbirlikçi yönetim kavramlarıyla ilişkilendirir. Başarılı bir uyarlanabilir yönetim için gerekli olan temel yaklaşımı ortaya koymaktadır. Uyarlanabilir yönetimi, sosyo-ekolojik sistemlerde dayanıklılığı yönetmek için gerekli sosyal bağlamlar olarak tanımlamaktadır.

Scholze ve Stiffler (2005) uyarlanabilir yönetim konsepti geliştirmenin önemi için bir vizyonu benimsiyorlar. Uyarlanabilir yönetim kurumları oluşturmanın beş zorluğunu ele alıyorlar: temsil, süreç tasarımı, bilimsel öğrenme, halka açık öğrenme ve soruna yanıt verme. Uyarlanabilir yönetim yaklaşımını ise daha öncesinde bağımsız olan kullanıcı, bilgi, otorite ve organize çıkar sistemlerini içeren koordineli çabalar yoluyla sorunlara uzun vadeli, sürdürülebilir politika çözümleri üretebilen yeni yönetim kurumlarının evrimi şeklinde tanımlamaktadırlar.

Olsson ve diğerleri (2006) uyarlanabilir yönetime yönelik yönetim dönüşümlerinde “fırsat pencerelerinin” önemini vurgulamaktadır. Ayrıca Walker ve diğerlerinin (2004) önerdiği “Dönüştürülebilirlik” kavramını uyarlanabilir yönetim ile ilişkilendirmeye çalışmaktadır. Bu çalışmada

uyarlanabilir yönetim belirsizlik ve değişimle başa çıkabilen çevresel yönetim rejimleri olarak tanımlanmaktadır.

Folke (2006) çevresel yönetim araştırmasının amaçlarını ve kapsamını, ekosistem hizmetleri üzerine literatürdeki eşzamanlı teorik gelişmelerle ilişkilendirmekte ve böylece uyarlanabilir yönetimin dayanıklılık literatürü / bilimi içindeki yerini sağlamlaştırır. Folke vd. (2005), tarafından yapılan uyarlanabilir yönetimi tanımını kabul etmekte ancak buna; uyarlanabilir yönetim sistemlerinin sosyo-ekolojik sistemlerin yönetimindeki dönüşümler yoluyla (tek başına uyarılmanın aksine) temel ekosistem hizmetlerinin yönetimine izin verdiğini eklemektedir.

Gunderson ve Light (2006) tarafından yapılan çalışma kendinden önceki çalışmalarda kısmen değinilen uyarlanabilir yönetim ve uyarlanabilir yönetim arasındaki ilişkinin kapsamlı bir şekilde tartışılması ve netleştirilmesi üzerine yapılan bir çalışmadır. Uyarlanabilir yönetim için Dietz vd. (2003) ve Folke vd. (2005) tanımlarını benimsemektedir.

Armitage ve diğerleri (2008) çalışmalarında uyarlanabilir ortak/işbirlikçi yönetim literatürü ile uyarlanabilir yönetim literatürü arasındaki terminolojideki ince farklılıkları analiz etmekte ve ilişkilendirmeye çalışmaktadırlar. Uyarlanabilir yönetim için özgün bir tanımlama yapma yoluna gitmemişlerdir.

Olsson ve diğeri (2008) çalışmalarında uyarlanabilir yönetim kriterleri ortaya koymakta ve bunların yönetimdeki dönüşümler için kritik öneme sahip olduğunu vurgulamaktadırlar. Bu çalışmaya göre halkın katılımı yoluyla sosyal dönüşüm olması gibi bireysel algılardaki yaşanan dönüşümler, yönetimdeki dönüşümler için bir fırsat penceresi olarak göz ardı edilmemelidir.

Huitema ve diğerleri (2009)"Yönetişim" literatüründen çıkarılan uyarlanabilir ortak yönetim için dört temel öneri sunmaktadır. Ayrıca çok merkezli yönetim, halkın katılımı, deney ve biyo-bölgesel ölçeklerin de uyarlanabilir yönetim için önemli katkılarının olduğunu savunmaktadır. Çalışmada uyarlanabilir yönetim açıkça tanımlanmamaktadır, ancak yönetim literatürü ile uyumlu ortak yönetim literatürünü gözden geçirmeleri, uyarlanabilir yönetimin önceki tanımlarına çok yakın bir sentez oluşturmaktadırlar.

Pahl-Wostl (2009)'ye göre uyarlanabilir yönetim, ani değişim zamanlarında sosyo-ekolojik sistemleri yönetmek için gereklidir. Uyarlanabilir yönetimin nasıl çalıştığının açıklığa kavuşturulması için uyarlanabilir yönetimim çok seviyeli bir öğrenme süreci olarak karakterize eden bir çerçeve sunar; uyarlanabilir yönetimdeki gayri resmi ağların öğrenme sürecinin kritik bir parçası olduğunu öne sürer.

3.6. Uyarlanabilir Yönetişim Yaklaşımının Ayırt Edici Özellikleri

Uyarlanabilir yönetim, yerel düzeyde, bilimsel yönetimin başarısızlıklarını ortaya çıkarmak ortaya çıkarmak amacı taşıyan esnek bir şekilde koordine edilmiş pragmatik yönetim düşüncesi olarak ortaya çıkmıştır (Brunner ve Lynch, 2010: 5). Dayanıklılık ve karmaşıklık teorisini ve işbirlikçi/ortak yönetimi çevreleyen literatürü ve uygulamasını birleştirmeyi hedeflemektedir. Bu kısımda, uyarlanabilir yönetimin uyarlanabilir yönetim, uyarlanabilir ortak yönetim ve ileriye dönük yönetim yaklaşımlarıyla karşılaştırmalı olarak sunulmaktadır. Buradan hareketle uyarlanabilir yönetimin ayırt edici özellikleri ortaya konulabilecektir.

İlk olarak uyarlanabilir yönetim yaklaşımında, önce sorun ve istenen hedefler belirlenir; daha sonra sistem sınırları ve bağlam belirlenir. Politika stratejilerinin uygulanmasına ve sonuçların izlenmesine yol açan hipotezler geliştirilir ve test edilir. Bunların tümü, sürekli izleme, değerlendirme ve revizyondan oluşan bir yönetim döngüsünde gerçekleşir. Süreç, hedeflerin üzerinde vurgulanır (Foxon, Reed ve Stringer, 2009: 7).

İkinci olarak uyarlanabilir ortak/işbirlikçi yönetim, farklı ölçeklerde ve seviyelerde çeşitli kuruluşlar tarafından desteklenen, belirli yerlere ve durumlara göre uyarlanmış esnek topluluk tabanlı kaynak yönetimi sistemleri. Uzun vadeli bir yönetim yapısı, paydaşların doğal kaynaklar için yönetim sorumluluğunu paylaşmalarına ve eylemlerinden öğrenmelerine izin verir. Uyarlanabilir yönetimin öğrenme boyutlarını ve işbirlikçi yönetimin bağlantı boyutlarını birleştirir (Olsson, Folke ve Berkes, 2004: 75).

Üçüncü olarak ileriye dönük yönetim modeli ise gelecekte yaşanması muhtemel değişimlere hazırlanmak için çok çeşitli olası araçları kullanan ve mevcut kararlarını ve planlarını gelecekteki fırsatları en üst düzeye çıkarmak ve gelecekteki tehditleri en aza indirmek için yönlendiren esnek bir karar çerçevesi sunmaktadır (Quay, 2010: 506).

Son olarak uyarlanabilir yönetim ise farklı boyutlarda ve şekillerdeki iş birliğine dayalı, esnek ve öğrenmeye dayalı sorun yönetimi yoluyla dayanıklılık teşvik edecek bir şekilde bir kaynağı geliştiren,

yöneten ve dağıtan bir dizi politik, sosyal, ekonomik ve idari sistemdir (Gundersen ve Holling, 2002; Folke ve diğ., 2005; Olsson ve diğ., 2006).

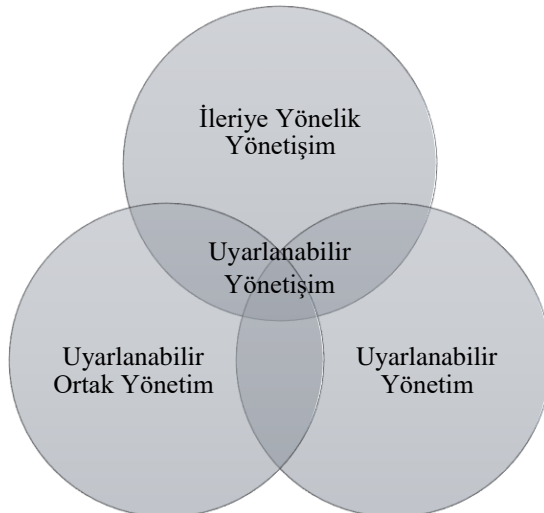
Bu yaklaşımları arasındaki farklılık Tablo 2’de gösterilmektedir. Bu yaklaşımların olaylar ve aktörler arası bağlantı kurma yöntemleri, uygulama adımları, zamansal kapsamaları, mekânsal kapsamaları ve başarı elde etme yöntemleri bakımından kıyaslatılmaktadır (Hurlbert, 2018: 26).

Tablo 2. Uyarlanabilir yönetim, uyarlanabilir ortak yönetim, ileriye dönük yönetişim ve uyarlanabilir yönetişimin ayırt edici özellikleri

	Uyarlanabilir yönetim	Uyarlanabilir ortak yönetim	İleriye dönük yönetişim	İleriye dönük yönetişim
Bağlantı kurma ve öğrenme yöntemleri	Bilimsel yöntemlerle ve planlı bir şekilde yaparak öğrenmek	Yaparak ortak öğrenmeyi gerçekleştirmek için yatay ve dikey bağlantılar kurmak	Stratejik planlama ve senaryo planlamasını kullanarak kaynak planlaması yapmak	Kurumlar ve sosyal ağlar arasındaki bağlantıların yanı sıra insan ve çevresel etkileşimler
Uygulama adımları	Güven oluşturma, mekanizmaları güçlendirme vb. gerektiren ayrıntılı geçiş süreci öngörülmüştür	Aktörleri bir araya getirme, ortak değerler oluşturma, yollar geliştirme ve görevleri üstlenme, değişime hazırlanma, fırsat penceresini yakalama ile ilgili aşamalar	Müzakereci demokrasi dalı, yetkilendirme, liderlik ve entegrasyonla birlikte özel planlamayı öngörür	Kuralcı uygulama adımları verilmemiştir. Yönetişim kurumlarının yeni bir nesli veya vizyonu, genellikle uyarlanabilir yönetişimin kurumsal reçetelerini uygulayan herkese atıfta bulunur.
Zamansal kapsamaları	Orta- uzun vadeli: çok sayıda öğrenme ve adaptasyon döngüsü		Orta ila uzun vadeli-modüllerdeki değişikliklerle ve gelecek geliştikçe ihtiyaç duyulduğunda uygulanır.	Yönetişim kurum ve kuruluşlarına bilgi, teşvikler ve öğrenme yetenekleri inşa eden daha geniş mekansal ve zamansal ölçeklere genişleme zorluğu yaşıyor. Ancak yerel, bölgesel ve küresel ölçeklerde uyarlanabilir yönetim yolunu açmaktadır
Mekânsal kapsamaları	Yöneticilerin ihtiyaçlarına ve ilişkilerine odaklanmaktadır	Tüm ortakların ihtiyaçlarına ve ilişkilerine dikkat edilerek tüm seviyelerde çok ölçeklidir	Yöneticilerin ihtiyaçlarına ve ilişkilerine odaklanmaktadır	İnsanlar, yerel yönetim organları, hükümet vb. dahil olmak üzere uyarlanabilir yönetişim kapasitesinin iyileştirilmesine odaklanmaktadır.
Başarı elde etme yöntemleri	Kaynak yöneticilerine ve karar vericilere odaklanılması gerekir.	Bütün aktörlere odaklanılması gerekir.	Senaryo planlamasından yararlanarak kaynak yöneticilerine ve karar vericilere odaklanın	İnsanlar, yerel yönetim organları, hükümet vb. dahil olmak üzere uyarlanabilir yönetişim kapasitesinin iyileştirilmesine odaklanmaktadır.

Kaynak: Hurlbert, M. A., Adaptive governance of disaster: Drought and flood in rural areas, Canada, Springer, 2018, s. 26.

Yukarıda yapılan tanımlardan ve tabloda verilen karşılaştırmalardan yola çıkarak bu dört yaklaşımın aralarındaki ilişki Şekil 2’deki gibi ifade edebiliriz.

Şekil 2. Uyarlanabilir Yönetişimin Teorik Konumu

Uyarlanabilir yönetişimi ilişkin olarak yukarıda yapılan karşılaştırmalar ve değerlendirmeler, benzer kuram veya yaklaşımlar baz alınarak yapılmıştır. Dolayısıyla oldukça ayrıntılı ve teknik nitelikteki bilgileri vermektedir. Bundan dolayı uyarlanabilir yönetişimin daha iyi anlaşılabilmesi için uyarlanabilir yönetişimin mevcut yönetim anlayışına karşı bakışı ve eleştirilerine bakmakta fayda vardır. Uyarlanabilir yönetişimin mevcut yönetim anlayışına yönelik getirdiği öneriler ve önerdiği açıklıklar Tablo 3’de özetlenmiştir (Brunner, 2010: 307).

Tablo 3. Bilimsel Yönetim ve Uyarlanabilir Yönetişim Karşılaştırması

	Bilimsel Yönetim	Uyarlanabilir Yönetişim
Karar Verme	<i>Merkezi</i>	<i>Ädem-i Merkezi</i>
	<i>Yukarıdan Aşağıya</i> Uluslararası ve ulusal hiyerarşilerin tepesindeki merkezi otoriteler, önemli politika kararlarını verir.	<i>Aşağıdan Yukarıya</i> Ağlarda paylaşılan ihtiyaçlar/ bilgiler, merkezi yetkililerin alt kademede çalışanları desteklemek için kaynakları tahsis etmesine yardımcı olabilir.
	<i>Bürokrasiler</i> Politikalar, merkezi makamlara karşı sorumlu astlar tarafından tek tip ve kişisel olmayan bir şekilde uygulanır.	<i>Ağlar</i> Başarılı yerel politikaların örnek olay incelemeleri, diğer topluluklar tarafından gönüllü adaptasyon için ağlar tarafından dağıtılabilir.
	<i>Uzmanlık</i> Tarafsız uzmanlar, merkezi otoriteler için teknolojiler ve entegre bilimsel değerlendirmeler geliştirir.	<i>Deneyim</i> Paralel olarak çalışan yerel topluluklar, politikaları kendi bağlamlarında uyarlayabilir ve saha testi yapabilir; çeşitlilik önemli bir değerdir.
Politika	<i>Teknik Rasyonalite</i>	<i>Usul/Süreç Rasyonalitesi</i>
	<i>Planlama</i> Politika süreci ayrıktır, planlanan alternatifleri değerlendirmek ve başarısızlığı önlemek için resmi yöntemlere ve ölçütlere dayanır.	<i>Değerleme</i> Politika süreçleri seridir, başarısız politikaların sonlandırılması ve başarılı olanların üzerine inşa edilmesi için değerlendirmelere dayanır.
	<i>Hedefler</i> Kapsamlı politika, belirli bir hedefi verimli bir şekilde ve politikanın ötesinde gerçekleştirmek için bilime dayalı teknolojilere dayanır.	<i>İliğ Alanları</i> Artımlı politikalar, ortak çıkarlarını ilerletmek için bir topluluktaki çıkarları bütünleştirir veya dengeler; siyaset gereklidir.
	<i>Doğrusal</i> Bilimsel belirsizliği azaltmak için sınırsız temel araştırma, rasyonel ve maliyet etkin politika kararları için bir ön koşuldur.	<i>İş birliği</i> Bilim adamları ve politika yapıcılar, birbiriyle örtüşen pratik hedefler için birlikte çalışırlar ve farklı bilgiler paylaşırlar.
Bilim	<i>Kapsamlı</i>	<i>Yoğun</i>
	<i>Genelleştirilmiş</i> Araştırma, geniş ulusal veya uluslararası kapsamdaki sonuçlar için insan veya doğal sistemler genelinde genelleşir.	<i>Merkezileştirilmiş</i> Araştırma, tek durumlarda aşırı olaylardan kaynaklanan kayıpları anlamaya ve azaltmaya odaklanır; bağlam önemlidir
	<i>Tahmine dayalı</i> Kararlı ve standart parçalar, belirsizliği azaltmak için yanlaşlanabilir tahminler üretmek için sayısal modellere entegre edilmiştir.	<i>Bütünleştirici</i> Her faktör, tüm vakanın çalışan bir "modeline" bağlıdır; içindeki boşluklar ve tutarsızlıklar revizyonlara neden olur.
	<i>İndirgeyici</i> Araştırma, çeşitli sistemlerden, kararlı bir ilişki veya standart ölçü veya yöntemle ilgili ayrı parçaları seçer.	<i>Kapsamlı</i> Sorgulama, tek vakada sonuçları şekillendiren, insani ve doğal olmak üzere tüm ana etkileşim faktörlerini kapsamaya çalışır.

Kaynak: Brunner, R. D., Adaptive governance as a reform strategy, Policy sciences, 43 (4), 2010, s. 307.

4. DEğERLENDİRME VE SONUÇ

Mintzberg yaptığı bir söyleşide “bir krizde hükümetin bizi korumasını, işletmelerin bize tedarik etmesini ve toplumun bizimle ilgilenmesini bekliyoruz. En iyisini yapan ülkelere bakarsanız, bu dengeyi sergiliyorlar” şeklinde bir ifadeye yer vermiştir (Mintzberg, 2020). Aslında bu ifade örgütlerde zor durumları yönetebilmek için, tüm paydaşların katılımını gerektiren, bir yönetim yaklaşımı olan yönetişimin önemini bir kez daha ortaya çıkarmaktadır. Çevresel değişimlere karşı örgütlerin dayanıklılığını sağlamaya yönelik olarak geliştirilmiş uyarlanabilir yönetişim modeli, hükümetin tek taraflı bir eylemiyle oluşturulması mümkün olmayan, yeni ortaya çıkan bir çevresel yönetişim biçimidir. Ancak birçok farklı alanda da uygulaması karşımıza çıkmaktadır. Uyarlanabilir yönetişim modeli geleneksel anlamda bir spektrumun iki kutup noktasından birinde yer aldığı ya da daha yakın olduğu söylenemez. Bu yönetim modeli, yukardan aşağıya ya da aşağıdan yukarıya, katı/sert yönetim – esnek yönetim, merkezi - ädem-i merkezi, küresel – yerel yönetim gibi her uç noktada duruma göre değişmeyen bir pozisyonda yer almaktadır. Nitekim hızlı bir şekilde gerçekleşen küresel değişimlerin yarattığı karmaşıklık ve belirsizlik ile başa çıkabilmenin yolu bu görölmektedir.

Bu çalışma kapsamında ulusal literatüre katkı sağlamak üzere; uyarlanabilir yönetim, uyarlanabilir yönetim ve dayanıklılık yaklaşımları birlikte ele alınmış ve kendi aralarındaki geçiş süreçleri, etkileşimler ve dayanak noktaları analiz edilmiştir. Yönetim yaklaşımları içerisinde oldukça yeni ve temel değerleri konusunda henüz bir kesinlik olmayan birçok yaklaşım gibi uyarlanabilir yönetimin de cevaplama gereken bir soru bulunmaktadır. Sadece çevresel konularda ilgilenmeyip farklı bağlamlarda, özellikle hukuktan, siyaset biliminden sağlık yönetimine kadar çok geniş bir alanda karşımıza çıkan bu yaklaşımın ayırt edici özelliklerinin daha fazla netlik kazanması ve dolayısıyla yaklaşımın konunun belirlenebilmesi gerekmektedir. Tüm bu tartışmalardan yola çıkarak uyarlanabilir yönetimin şu sorulara cevap vermesi gerekmektedir: (1) Uyarlanabilir yönetim ile iyi yönetim ilkeleri arasındaki ilişkinin konumu nedir? Uyarlanabilir yönetimi savunanların "sosyal-ekolojik sistemler" olarak adlandırdığı sistemlerdeki sosyal boyut iyi yönetimi kapsamakta mıdır? Dolayısıyla iyi yönetim ilkeleri uyarlanabilir yönetimin teorik ve pratik tartışmalarına entegre etmek gerek midir? (Chaffin, Gosnell ve Cosens, 2014) (2) Uyarlanabilir yönetimin tüm sistemlere uyulabilmesi iddialarının (Olsson ve diğ., 2006) gerçekleştirilmesi için gerekli olan temel alt yapı kurumları, yasal veya düzenleyici durumlar nelerdir? Bu yaklaşımın mevcut sorunlar için uyulabilmesinin önünde engeller var mı? Bu araştırma sorularının her biri, konuyla ilgili ampirik çalışmaların önemli ölçüde geliştirilmesini, Uyarlanabilir Yönetişime yönelik hem başarılı hem de başarısız konuların vaka çalışmalarıyla desteklenmesini sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Allen, C. R., Garmestani, A. S. (2015). "Adaptive Management". C. R. Allen ve A. S. Garmestani (Eds.), *Adaptive Management of Social-Ecological Systems* (ss. 1-10) içinde. New York: Springer Netherlands.
- Andrew, S. A., Kendra, J. M. (2012). "An adaptive governance approach to disaster-related behavioural health services". *Disasters*, 36 (3), 514-532.
- Antypas, A., Avramoski, O. (2004). "Polycentric environmental governance: towards stability and sustainable development". *Environmental Policy and Law*, 34 (1), 87-93.
- Armitage, D., Marschke, M., Plummer, R. (2008). "Adaptive co-management and the paradox of learning". *Global environmental change*, 18 (1), 86-98.
- Blann, K., Light, S., Musumeci, J. A. (2003). "Facing the adaptive challenge: practitioners' insights from negotiating resource crises in Minnesota". F. Berkes, J. Colding ve C. Folke (Eds.), *Navigating social-ecological systems: building resilience for complexity and change* (ss. 210-240) içinde. Cambridge: Cambridge University Press.
- Brunner, R. D. (2010). "Adaptive governance as a reform strategy". *Policy sciences*, 43 (4), 301-341.
- Brunner, R. D., Lynch, A. H. (2010). *Adaptive Governance and Climate Change*. New York: Springer.
- Brunner, R. D., Steelman, T. A., Coe-Juell, L., Cromley, C. M., Tucker, D. W., Edwards, C. M. (2005). *Adaptive governance: integrating science, policy, and decision making*. New York: Columbia University Press.
- Carlson, J., Haffenden, R., Bassett, G., Buehring, W., Collins III, M., Folga, S., . . . Whitfield, R. (2012). *Resilience: Theory and Application*. Illinois: Argonne National Lab.
- Carlsson, L., Berkes, F. (2005). "Co-management: concepts and methodological implications". *Journal of environmental management*, 75 (1), 65-76.
- Carpenter, S., Walker, B., Anderies, J. M., Abel, N. (2001). "From metaphor to measurement: resilience of what to what?". *Ecosystems*, 4 (8), 765-781.
- Chaffin, B. C., Gosnell, H., Cosens, B. A. (2014). "A decade of adaptive governance scholarship: synthesis and future directions". *Ecology and Society*, 19 (3).
- Cooney, R., Lang, A. T. (2007). "Taking uncertainty seriously: adaptive governance and international trade". *European Journal of International Law*, 18 (3), 523-551.
- Cosens, B. A. (2013). "Legitimacy, Adaptation, and Resilience in Ecosystem Management". *Ecology and Society*, 18 (1), 1-9. doi: 10.5751/es-05093-180103
- Dietz, T., Ostrom, E., Stern, P. C. (2003). "The struggle to govern the commons". *science*, 302 (5652), 1907-1912.

- Djalante, R. (2012). "Adaptive governance and resilience: the role of multi-stakeholder platforms in disaster risk reduction". *Natural Hazards and Earth System Sciences*, 12 (9), 2923-2942.
- Djalante, R., Holley, C., Thomalla, F. (2011). "Adaptive governance and managing resilience to natural hazards". *International Journal of Disaster Risk Science*, 2 (4), 1-14.
- Dovers, S. (2003). "Processes and institutions for resource and environmental management: why and how to learn?". S. Dovers ve S. W. River (Eds.), *Managing Australia's environment içinde*. Leichhardt, NSW: The Federation Press.
- Folke, C. (2006). "Resilience: The emergence of a perspective for social-ecological systems analyses". *Global environmental change*, 16 (3), 253-267.
- Folke, C., Carpenter, S., Elmqvist, T., Gunderson, L., Holling, C. S., Walker, B. (2002). "Resilience and sustainable development: building adaptive capacity in a world of transformations". *AMBIO: A journal of the human environment*, 31 (5), 437-440.
- Folke, C., Hahn, T., Olsson, P., Norberg, J. (2005). "Adaptive governance of social-ecological systems". *Annual Review of Environment and Resources*, 30, 441-473.
- Foxon, T. J., Reed, M. S., Stringer, L. C. (2009). "Governing long-term social-ecological change: what can the adaptive management and transition management approaches learn from each other?". *Environmental Policy and Governance*, 19 (1), 3-20.
- Garmestani, A. S., Benson, M. H. (2013). "A framework for resilience-based governance of social-ecological systems". *Ecology and Society*, 18 (1), 1-9.
- Greene, R. R. (2002). *Resilience: Theory and research for social work practice*. Washington: NASW Press.
- Greene, R. R., Galambos, C., Lee, Y. (2004). "Resilience theory: Theoretical and professional conceptualizations". *Journal of human behavior in the social environment*, 8 (4), 75-91.
- Gunderson, L. (1999). "Resilience, flexibility and adaptive management—Antidotes for spurious certitude?". *Conservation ecology*, 3 (1), 1-11.
- Gunderson, L., Holling, C. S. (2002). *Panarchy: understanding transformations in human and natural systems*. Washington, DC: Island press.
- Gunderson, L., Holling, C., Light, S. S. (1995). *Barriers and bridges to the renewal of regional ecosystems*. New York: Columbia University Press.
- Gunderson, L., Light, S. S. (2006). "Adaptive management and adaptive governance in the everglades ecosystem". *Policy Sciences*, 39 (4), 323-334.
- Hatfield-Dodds, S., Nelson, R., Cook, D. C. (2007). "Adaptive governance: An introduction and implications for public policy" Apaper presented at the ANZSEE Conference içinde. Noosa, Australia.
- Heilmann, S., Perry, J. (2011). *Mao's Invisible Hand: The Political Foundations of Adaptive Governance in China*. Cambridge: Harvard University Asia Center.
- Holley, C. (2010). "Facilitating monitoring, subverting self-interest and limiting discretion: Learning from new forms of accountability in practice". *Columbia Journal of Environmental Law*, 36 (2), 127-211.
- Holley, C., Gunningham, N., Shearing, C. (2013). *The new environmental governance*. London: Routledge.
- Holling, C. S. (1973). "Resilience and stability of ecological systems". *Annual review of ecology and systematics*, 4 (1), 1-23.
- Holling, C. S. (1978). *Adaptive environmental assessment and management*. Chichester: John Wiley & Sons.
- Holling, C. S. (1996). "Engineering resilience vs. ecological resilience". P. Schulze (Ed.), *Engineering within ecological constraints* (ss. 31-43) içinde. Washington, DC: National Academies Press.
- Holling, C. S., Meffe, G. K. (1996). "Command and control and the pathology of natural resource management". *Conservation biology*, 10 (2), 328-337.

- Huitema, D., Mostert, E., Egas, W., Moellenkamp, S., Pahl-Wostl, C., Yalcin, R. (2009). "Adaptive water governance: assessing the institutional prescriptions of adaptive (co-) management from a governance perspective and defining a research agenda". *Ecology and society*, 14 (1), 1-19.
- Hurlbert, M. A. (2018). *Adaptive governance of disaster: Drought and flood in rural areas*. Regina, Canada: Springer.
- Lee, K. N. (1993). *Compass and gyroscope: integrating science and politics for the environment*. Washington, DC: Island press.
- Lee, K. N. (1999). "Appraising adaptive management". *Ecology and Society*, 3 (2), 1-20.
- Linkov, I., Bridges, T., Creutzig, F., Decker, J., Fox-Lent, C., Kröger, W., . . . Nathwani, J. (2014). "Changing the resilience paradigm". *Nature Climate Change*, 4 (6), 407-409.
- McLain, R. J., Lee, R. G. (1996). "Adaptive management: Promises and pitfalls". *Environmental Management*, 20 (4), 437-448.
- Mintzberg, H. (2020). Minute with Mintzberg: On Rebalancing and Pandemics. Erişim Tarihi 15.05.2021, <https://www.youtube.com/watch?v=IFNUzfoxc5w>
- Olsson, P., Folke, C., Berkes, F. (2004). "Adaptive comanagement for building resilience in social-ecological systems". *Environmental management*, 34 (1), 75-90.
- Olsson, P., Folke, C., Hahn, T. (2004). "Social-ecological transformation for ecosystem management: the development of adaptive co-management of a wetland landscape in southern Sweden". *Ecology and society*, 9 (4).
- Olsson, P., Folke, C., Hughes, T. P. (2008). "Navigating the transition to ecosystem-based management of the Great Barrier Reef, Australia". *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 105 (28), 9489-9494.
- Olsson, P., Gunderson, L. H., Carpenter, S. R., Ryan, P., Lebel, L., Folke, C., Holling, C. S. (2006). "Shooting the rapids: navigating transitions to adaptive governance of social-ecological systems". *Ecology and society*, 11 (1), 1-21.
- Ostrom, E. (2005). *Understanding institutional diversity*. Princeton: Princeton university press.
- Pahl-Wostl, C. (2009). "A conceptual framework for analysing adaptive capacity and multi-level learning processes in resource governance regimes". *Global environmental change*, 19 (3), 354-365.
- Paton, D. (2007). *Measuring and monitoring resilience in Auckland*. Auckland: GNS Science.
- Plummer, R. (2009). "The adaptive co-management process: an initial synthesis of representative models and influential variables". *Ecology and Society*, 14 (2), 1-16.
- Plummer, R., Fennell, D. A. (2009). "Managing protected areas for sustainable tourism: prospects for adaptive co-management". *Journal of Sustainable Tourism*, 17 (2), 149-168.
- Quay, R. (2010). "Anticipatory governance: A tool for climate change adaptation". *Journal of the American Planning Association*, 76 (4), 496-511.
- Sabatier, P. A., Focht, W., Lubell, M., Trachtenberg, Z., Vedlitz, A. (2005). *Swimming upstream: Collaborative approaches to watershed management*. Cambridge, MA: MIT press.
- Scholz, J. T., Stiftel, B. (2005). "Introduction: The Challenges of Adaptive Governance". J. T. Scholz ve B. Stiftel (Eds.), *Adaptive governance and water conflict: New institutions for collaborative planning* (ss. 1-14) içinde. Washington: Routledge.
- TDK. (2018). *Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük*. Erişim Tarihi 10.12.2018, http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts
- Ungar, M. (2008). "Putting resilience theory into action: Five principles for intervention". L. Liebenberg ve M. Ungar (Eds.), *Resilience in action* (ss. 17-38) içinde. Toronto: University of Toronto Press.
- Van Breda, A. D. (2001). *Resilience theory: A literature review*. Pretoria, South Africa: South African Military Health Service.

- Walker, B., Holling, C. S., Carpenter, S. R., Kinzig, A. (2004). "Resilience, adaptability and transformability in social–ecological systems". *Ecology and society*, 9 (2), 1-9.
- Walters, C. J. (1986). *Adaptive management of renewable resources*. New York: Macmillan Publishers Ltd.
- Walters, C. J., Hilborn, R. (1978). "Ecological optimization and adaptive management". *Annual review of Ecology and Systematics*, 9 (1), 157-188.
- Wondolleck, J. M., Yaffee, S. L. (2000). *Making collaboration work: Lessons from innovation in natural resource management*. Washington, DC: Island Press.